

SVET ZA RADIODIFUZIJO

Stegne 7
1000 Ljubljana
Slovenija

**STROKOVNI POSVET
CELOVITO IN ETIČNO POROČANJE
- POVZETKI POSVETA**

Svet za radiodifuzijo
v sodelovanju z Ministrstvom za kulturo

Ljubljana, maj 2025

Dnevni red posveta:

9.30 – 10.00	Registracija udeležencev
10.0 – 10.10	Uvodni nagovor , <i>zasl. prof. dr. Jurij Franc Tasič, predsednik Sveta za radiodifuzijo</i>
10.10 – 10.25	Dileme celovitega in etičnega poročanja iz uredniške in lastniške prakse , <i>Rok Čakš, urednik in lastnik več slovenskih spletnih medijev</i>
10.25 – 10.40	Vloga javnih medijev in njihova neodvisnost , <i>red. prof. dr. Suzana Žilič Fišer, predstojnica Inštituta za medijske komunikacije, FERi, UM</i>
10.40 – 10.55	Smisel etičnega poročanja , <i>Tadej Sadar, odgovorni urednik na Radiu Ognjišče</i>
10.55 – 11.10	Objektivnost onkraj navajanja virov , <i>doc. dr. Bernard Nežmah, Fakulteta za uporabne družbene študije v Novi Gorici</i>
11.10 – 11.25	Neodvisnost medijev in vpliv politične oblasti , <i>Katarina Braniselj, voditeljica, urednica in novinarka</i>
11.25 – 11.40	Slovenski časopisni mediji in Münchenska deklaracija , <i>red. prof. dr. Boštjan Marko Turk, Filozofska fakulteta, UL</i>
11.40 – 12.20	Odmor (kava, prigrizki, mreženje)
12.20 – 12.35	Poročanje o političnih temah in izzivi nepristranskosti , <i>Edvard Kadič</i>
12.35 – 12.50	Mediji in regulativa , <i>Jože Biščak, predsednik Sveta za zaščito svobode govora pri Zboru za republiko in urednik revij Demokracija magazin in Nova24TV magazin</i>
12.50 – 13.10	Sklepna razprava in vprašanja iz občinstva
13.10 – 13.15	Zaključne misli in povzetek posveta , <i>zasl. prof. dr. Jurij Franc Tasič, predsednik Sveta za radiodifuzijo</i>

VSEBINA

Uvodne besede

Pomen posveta o celovitem in etičnem poročanju za Svet za radiodifuzijo	4
---	---

Rok Čakš

Dileme celovitega in etičnega poročanja iz uredniške in lastniške prakse	6
--	---

Suzana Žilič Fišer

Vloga javnih medijev in njihova neodvisnost	7
---	---

Tadej Sadar

Smisel etičnega poročanja.....	9
--------------------------------	---

Katarina Braniselj

Neodvisnost medijev in vpliv politične oblasti	10
--	----

Jože Biščak

“ Mediji in regulativa	12
------------------------------	----

Zaključne besede	13
-------------------------------	----

Uvodne besede: Pomen posveta o celovitem in etičnem poročanju za Svet za radiodifuzijo

Svet za radiodifuzijo se je skupaj s podporo Ministrstva za kulturo odločil organizirati posvet, namenjen spodbujanju celovitega in etičnega poročanja, v katerem se bi sodelovali profesionalci – novinarji, uredniki, strokovnjaki za medijsko etiko in pogosto tudi predstavniki civilne družbe – s ciljem oblikovanja in izpopolnjevanja etičnih standardov, ki zagotavljajo celovito in odgovorno obravnavo novic. Želja in namen Sveta pri organizaciji posveta je bila po uravnoteženi sestavi nastopajočih. Zato smo na posvet povabili vse vidnejše akterje na področju novinarstva in sicer iz univerzitetnih krogov, iz krogov društev novinarjev, iz večjih radijskih in televizijskih hiš Slovenije. Seznam povabljenih in njihov odziv na povabilo je razviden iz priložene tabele.

Na samem posvetu želimo obravnavati spremembe v novinarstvu in novinarski etiki, ki so se pojavile zaradi digitalizacije in umetne inteligence (UI). V zadnjih dveh desetletjih so nove tehnologije omogočile vstop novih akterjev v novinarsko področje, kar je profesionalnim novinarjem odvzelo tradicionalni monopol nad iskanjem, zbiranjem, urejanjem in širjenjem novic. Mediji sami imajo velik vpliv na posameznike in družbo, vendar se lahko uporabljajo tudi negativno, kot sredstvo propagande, manipulacije ali tržno orodje.

Svet za radiodifuzijo se sprašuje, kako sodelovati in razločevati med realnimi in zavajajočimi novicami, ki jih mediji ponujajo uporabnikom preko različnih platform, če ne želimo slišati drug drugega? Pri tem poudarja potrebo po svobodnem, a tudi odgovornem tisku ter profesionalizaciji novinarstva, ki mora potekati vzporedno s pozivom k avtonomnosti, družbenem vrednotenju, politični neodvisnosti in ekonomski privlačnosti. Proces profesionalizacije novinarstva je dvoumen, saj digitalizacija in UI prinašata nove izzive.

Na posvetu bi morali obravnavati tudi etična vprašanja, ki se pojavljajo zaradi vpliva novih tehnologij na novinarstvo. Tudi umetna inteligenca, ki povečuje produktivnost novinarjev, omogoča zbiranje in analizo podatkov ter pisanje povzetkov, hkrati prinaša tudi tveganja, kot so manipulacija informacij, dezinformacije in vpliv na duševno zdravje predvsem mladih. Evropska komisija je že sprejela akt o UI, ki postavlja jasna pravila in etične standarde za zaščito uporabnikov družbenih medijev, ki jih moramo vpeljati v slovensko stvarnost.

Po mnenju Sveta ta posvet prinaša priložnost, da skupaj pregledamo, obdelamo in utrdimo osnovna načela, kot so točnost, preglednost, nepristranskost in spoštovanje človekovih pravic, kar neposredno vpliva na kakovost poročanja in gradnjo zaupanja javnosti v medije.

Pri ciljih tega posveta je ključnega pomena jasna opredelitev ciljev kot so:

- vzpostavitev direktorija etičnih smernic,
- priprava priporočil za reševanje konfliktov interesov,
- izboljšanje preverjanja virov ter zagotovitev,
- da se pri poročanju upoštevajo različni pogledi in ozadja.

Na praktični ravni smo imeli v mislih organizacijo delavnice in panelne razprave, ali celo delovne skupine, kjer bi se preverjal vpliv raznih pogledov na poročanje, vpliv novih tehnologij in novih izzivov v medijskem okolju, kar omogoča prilagodljivost in odzivnost, personalizacijo v tem hitro se spreminjajočem digitaliziranem svetu.

Celovito poročanje po mnenju Sveta tudi pomeni, da so v ospredje postavljene vse dimenzije poročanja – tematske, geografske, družbene in kulturne. S tem se zagotovi, da ni le enostranske interpretacije dogodkov, temveč celostna predstavitev, ki bralcu ali gledalcu omogoča samostojno presojo in oblikovanje mnenj.

Etično poročanje pa ne pomeni zgolj upoštevanja formalnih kodeksov, ampak tudi aktivno zavzemanje za resnico, preglednost in odgovornost, kar je še posebej pomembno v času hitrih informacijskih tokov in digitalnih medijev. Dobre prakse etičnega poročanja temeljijo na zavezanosti resnici, preglednosti in pravičnosti. Nekaj ključnih vidikov, ki pomagajo zagotoviti, da so novice verodostojne in uravnotežene so: temeljito preverjanje virov, nevtralnost in uravnoteženost, spoštovanje zasebnosti in varovanje dostojanstva, transparentnost in odprtost do napak ter odgovorno etično poročanje brez senzacionalizma.

Organizacija posveta na temo celovitega in etičnega poročanja je tako ključni korak za krepitev novinarske skupnosti, za spodbujanje nenehnega izobraževanja in refleksije ter za zagotavljanje, da mediji ostanejo zaupanja vredni čuvaji demokratične javnosti. Poleg tega lahko ta posvet pripomore tudi k razvijanju novih strategij in pristopov, ki bodo učinkovito naslavljali izdajatelje, identificirali dezinformacije in druge sodobne izzive v medijskem prostoru.

dr. Jurij Franc Tasič
Predsednik Sveta za radiodifuzijo

Dileme celovitega in etičnega poročanja iz uredniške in lastniške prakse

Rok Čakš, univ. dipl. politolog – obramboslovec.

Lastnik in direktor podjetja Drugi svet d.o.o., spletne tehnologije. Odgovorni urednik medijev Zanima.me, Celje.info in Kozjansko.info

Na prvi pogled se zdi, da medijska krajina v Sloveniji cveti kot že dolgo ne. Smo po vpisu v razvid medijev država z velikim številom medijev glede na svojo velikost in prebivalstvo. Ob tradicionalnih in spletnih medijih kot gobe po dežju rastejo raznoliki podkasti, ki se na redni ravni ukvarjajo s slovensko družbeno-politično realnostjo.

Po drugi strani pa imamo znotraj tradicionalnih medijev (televizija, radio, tisk) praktično monopolen oglaševalski položaj največje komercialne televizije, veliko koncentracijo lastništva v medijih, ki obvladujejo revijalni in radijski trg, ideološko precej monoton javni medij RTV Slovenija ter strankarsko pripaden medijski konglomerat okoli največje politične stranke, ki je trenutno v opoziciji.

Zaradi tradicionalno močne vloge države ne samo znotraj mehanizmov politike, temveč tudi v državnem lastništvu velikih podjetij, od zavarovalništva, energetike, praktično monopolizirane hotelirske dejavnosti idr., neredki lastniki medijev ne posedujejo s primarnim interesom uresničevanja medijskega poslanstva, ki je v zagotavljanju pravice javnosti do celovite obveščenosti kot pomembnega gradnika demokracije. Temveč so pogosto zgolj orodje za doseganje lastnikovih interesov na drugih področjih – bodisi kapitalsko-gospodarskih, bodisi političnih, ali pa celo sredstvo trgovanja s politiko v zameno za posle, privilegije, oglaševalski denar ipd., ki jim jih lahko zagotovi država.

V praksi to pomeni, da je slovenska medijska krajina bistveno manj pluralna, raznolika in hkrati bistveno bolj odvisna od kapitalskih ter političnih centrov moči, kot se zdi na prvi pogled. Služenje interesom teh centrov moči zagotavlja več denarja iz malhe države in podjetij v državnem lastništvu, pogosto za ceno medijske neodvisnosti in na račun strokovno-etičnih novinarskih standardov. Mediji in njihovi lastniki, ki tovrsten odvisni odnos do centrov moči v prid medijske neodvisnosti zavračajo, pa so povečini prepuščeni samim sebi in deformiranemu trgu, na katerem imajo konkurenti zaradi političnega in/ali kapitalskega zaledja veliko konkurenčno prednost.

V takšnih razmerah kot lastnik in urednik spletnih medijev, ki so zrasli »iz garaže« in se razvili v pomemben in vpliven faktor na lokalni ali nacionalni medijski sceni, delujem že 20 let. Vse prej kot lahka pot preživetja in uveljavitve v lokalnem okolju (Celje.info, Kozjansko.info), na področju blogov v kratki dobi njihovega razcveta (eDnevnik, bloggerski časopis Drugi svet) ter na nacionalnem nivoju (prej Domovina, zdaj novi projekt Zanima.me) mi je prinesla mnoge izkušnje in vpogled v zakulisno medijsko dinamiko. Spoznanja, podkrepjena s primeri iz prakse, bodo moj prispevek k strokovnem posvetu Sveta za radiodifuzijo na temo Celovito in etično poročanje.

Vloga javnih medijev in njihova neodvisnost

Prof.dr. Suzana Žilič Fišer

Inštitut za medijske komunikacije, FERi, Univerza v Mariboru

V času dezinformacij in kopičenju lažnih informacij, komercialnih pritiskov in padanju zaupanja v različne institucije je vloga javnih medijev pomembnejša kot kadarkoli prej. Javne radiotelevizije niso zgolj informacijski kanali – so temelj kritičnega razmisleka, kulturne identitete in državljanske participacije.

Koncept javnega interesa in javnega dobra, ki se nanaša na množične medije, pomeni, da morajo mediji skrbeti za množico pomembnih ciljev v sodobni družbi in da je v splošnem interesu, da dobro uresničujejo svoja poslanstva. Prav tako koncept »javnega interesa« iz politične teorije (McQuail 2010) implicira, da mediji delujejo na temelju določenih pravil in norm, ki vladajo v družbi, še posebno v odnosu do pravice, demokracije, poštenja in prevladujočih družbenih in kulturnih vrednot. Ideja javnega interesa vključuje tako pozitivna pričakovanja kot določene omejitve in oblike odgovornosti.

Ideja javnega interesa je pogosto tesno povezana z določeno medijsko obliko ali ureditvijo, javnim televizijskim servisom. Pravzaprav gre za prekrivanje med idejo javnega interesa v množičnih komunikacijah in javno radiotelevizijo (kot institucijo), saj je le-ta pogosto označena kot ključni prispevek k delovanju družbenega okolja: univerzalen dostop, storitve za manjšine, posvečanje pozornosti nacionalnim interesom, identiteti in kulturi, zahteva po informacijskih in izobraževalnih storitvah (Blumler 1992). Ob mnogih spremembah in izzivih, s katerimi se soočajo javne radiotelevizije v svetu, pa je njihov pomemben izziv nizka podpora javnosti in pomanjkanje uredniške neodvisnosti. V raziskavi v 157 državah je študija pokazala, da več kot 80 odstotkov uredništev v javnih servisih ne uživa neodvisnosti od aktualne politike (Dragomir in Soderstrom, 2023).

Ključne ovire pri zagotavljanju neodvisnosti javnih televizijskih servisov v Evropi vključujejo večplastne politične, finančne in institucionalne dejavnike. V mnogih državah vlade vplivajo na delovanje javnih televizijskih servisov prek imenovanja vodilnih oseb, nadzora upravnih teles ali zakonodajnih sprememb. To zmanjšuje uredniško avtonomijo in vodi v pristransko poročanje. Financiranje iz državnega proračuna lahko pomeni finančni pritisk, saj servisi niso vedno zaščiteni pred politično motiviranimi rezi ali pogoji za prejem sredstev. Manjka stabilen, neodvisen model financiranja (npr. licenčnina, ločen sklad ipd.). Brez jasnih mehanizmov notranjega nadzora in zunanje presoje lahko pride do samocenzure ali kompromisov glede kakovosti in neodvisnosti vsebin. Sodobna medijska krajina sili javne servise, da tekmujejo s komercialnimi ponudniki, kar lahko vodi v populistične vsebine in oddaljevanje od javnega interesa.

BBC (British Broadcasting Corporation) pogosto velja za najboljši model javnega medijskega servisa v Evropi, saj združuje več ključnih elementov uspešne prakse: neodvisen sistem upravljanja z ločeno upravno strukturo in regulatorji (Ofcom), financiranje prek licenčnine, kar zmanjšuje neposreden vpliv vlade, zakonodajna zaščita uredniške neodvisnosti, določena v t.i. "Royal Charter" in zavezanost javni službi, z visokimi standardi poročanja, izobraževanja in kulturnega prispevka. Vendar je tudi BBC v zadnji dekad pod finančnim in političnim pritiskom, zato ni popolnega modela, sploh pa ne univerzalnega modela, ki ga lahko umestimo v vsako državo, za vsak javni radiotelevizijski servis.

Za zagotovitev neodvisnosti javnih medijskih servisov so ključni ustrezni pravni, institucionalni in finančni mehanizmi. Naloga odločevalcev je, opredeliti, kako z zakonodajnimi,

institucionalnimi in družbenimi mehanizmi zaščititi in okrepiti ta steber demokracije. Vzpostaviti moramo takšne pogoje, da bodo javni mediji ostali (postali) prostor zaupanja, raznolikosti mnenj in neodvisnega novinarstva – za sedanje in prihodnje generacije. Vsekakor pa brez ključnega dejavnika, višje politične kulture v družbi, ne moremo računati na dobrodošle spremembe in kakovostnejše medijske vsebine.

Smisel etičnega poročanja

Tadej Sadar

Radio Ognjišče

Krizo sodobnega sveta lahko strnemo v eno samo besedo, »smisel«.

Tudi v primeru novinarstva in poročanja se moramo vprašati po smislu. Novinar je odvisen od svoje "hiše", v principu pa gre pri vsaki medijski hiši za štiri osnovne vidike "smisla" (po S. Sineku: Odgovor na vprašanje "Zakaj").

Podjetniški pristop – cilj (smisel) je dobiček.

Promocijski pristop – cilj je samopromocija ali promocija medijske hiše.

Eksistencialni pristop – cilj je preživetje.

Pristop vpliva – cilj je moč.

Vsi ti cilji so lahko večja ali manjša ovira za etično – celovito – objektivno poročanje in vsi so strup za smisel – 1. avtorja prispevka, 2. medijske hiše, 3. bralca, poslušalca, gledalca, 4. na koncu prav vse družbe.

Seveda obstaja tudi tisti najbolj osnovni novinarski (medijski) pristop, ko je cilj biti ogledalo družbi, biti neodvisen, neutruden, neustrašen borec za resnico, nekdo, ki gleda pod prste oblasti, da ta – najmanj, kar je – izpolni tisto, kar je obljubila, ampak to je bolj kot ne izumrla vrsta. Zato tega razmišljanja ne morem nasloviti zgolj na novinarje, to je vprašanje za vso družbo.

Odločitev za etično poročanje, je odločitev za zdravo družbo, ki je našla smisel.

Težko bi opredelili besedo smisel, morda pa lahko kaj rečemo o našem počutju? Kako nam je živeti v tem svetu? Danes! Z vsemi vojnami, nasiljem, samomori otrok v osnovnih in srednjih šolah, naraščajoči depresiji, psihosomatskih boleznih in razpadajočih sistemih (šolstvu, zdravstvu, demokraciji), ki se z zadnjimi močmi držijo nad vodo. Če otroci ne želijo odrasti, ker vidijo nesrečne in nezadovoljne starše, če mladostniki ne želijo imeti otrok, ker so izgubili upanje, da bo družba in svet jutri kaj boljša, kot jo ponuja sivina današnjega dne, potem je čas, da se zganemo mi in naredimo, kar lahko, in to takoj, ker bomo že jutri imeli še malo manj vpliva, kot ga imamo zdaj. Medijski svet namreč prevzemajo vplivneži in socialni mediji. Prva žrtev, ki je padla zaradi "vsevednega spleta" je bila cepljenje. Pa ne mislim "proti - koronskega", to se je začelo že veliko prej. Nič ne pomaga na tisoče vrhunskih in preverljivih znanstvenih razprav in testov, "vplivnica Maja" ve več. Je brala na spletu in gledala video na you tubu.

Etično poročanje se le navidezno začne pri novinarju, ki naj bi sledil vrednotam (predvsem resnici). Za etično poročanje smo odgovorni vsi. Za vsak medij velja, da se zanj poslušalec, bralec ali gledalec odloči, da ga bo spremljal, zato je njegov doseg odvisen od tega, koliko je všečen. Kako biti danes všečen, pa vidimo in slišimo in beremo.

Imamo dve možnosti, da povežemo pike med seboj in ugotovimo, da smo vsi odgovorni za naša življenja in da je za vse bolje, če je vsem bolje, ali pa z vedno večjim strahom opazujemo rast pik na katerih piše vojna, nasilje, samomori, depresija, razpad sistemov.

Pot do dežele "bolje" je tlakovana z objektivnim pogledom ali po domače, z resnico.

Neodvisnost medijev in vpliv politične oblasti

Katarina Braniselj

Voditeljica, urednica in novinarka

Neodvisnost medijev je ena izmed osrednjih vrednot demokratičnih družb, saj medijem omogoča, da delujejo kot nadzorni mehanizem oblasti, spodbujajo pluralnost mnenj in prispevajo k oblikovanju informirane javnosti (McQuail, 2010). Neodvisni mediji zagotavljajo transparentnost, ki je ključna za zagotavljanje odgovornosti vladnih in gospodarskih institucij, saj javnosti omogoča vpogled v delovanje oblasti (Baker, 2007). Mediji imajo ključno vlogo pri oblikovanju javnega mnenja; demokracija temelji na odločitvah državljanov, zato je bistveno, da mediji ne delujejo kot podaljšana roka politike, temveč kot kanal za nepristransko in celovito obveščanje (McQuail, 2010). Poleg tega so neodvisni mediji pogosto tudi edina platforma, prek katere lahko manjšine in marginalizirane skupine izrazijo svoja stališča in zahteve širši javnosti. To razvija vključujočo družbo, ki si prizadeva za zmanjševanje diskriminacije in neenakosti (Lichter, 2001).

Neodvisno novinarstvo je torej neločljivo povezano z različnimi teoretičnimi koncepti, kot so teorija demokracije, teorija pluralizma in teorija odgovornega novinarstva.

Habermasova teorija demokracije (1962) poudarja, da so svobodni in neodvisni mediji temelj demokratičnega procesa, saj omogočajo odprto izmenjavo različnih stališč in mnenj – kar je bistveno za oblikovanje javnega mnenja in udejanjanje politične volje. Novinarji, ki delujejo brez političnih pritiskov, prispevajo k objektivnemu poročanju ter s tem omogočajo nastanek kritične in informirane javnosti.

Teorija pluralizma (McQuail, 2010) poudarja, da morajo biti mediji »večglasni«, torej odražati raznolika mnenja in interese družbenih skupin. Neodvisno novinarstvo zmanjšuje tveganje koncentracije informacij v rokah peščice akterjev in s tem omogoča širok spekter perspektiv ter kakovostnejše poročanje o družbenih vprašanjih.

Teorija odgovornega novinarstva (Tuchman, 1978) izpostavlja, da novinarji ne smejo zgolj poročati o dogodkih, temveč morajo aktivno prevzeti odgovornost za točnost in kakovost informacij, ki jih posredujejo javnosti. Neodvisni novinarji bodo z večjo verjetnostjo poglobljeno raziskali javno pomembne teme in jih predstavili brez manipulacije z dejstvi ali vpliva političnih interesov.

Vendar pa medijski sistemi pogosto odražajo politične, ekonomske in kulturne razmere določenega okolja, kar pomeni, da je – žal – neodvisnost medijev vse prej kot samoumevna. Po Hallin in Mancini (2004) lahko slovenski medijski sistem umestimo v model »polariziranega pluralizma«, značilen za južноеvropske države. V teh sistemih so mediji pogosto zgodovinsko povezani s političnimi elitami, stopnja profesionalizacije novinarstva je nižja, javni mediji pa so pogosto izpostavljeni političnim vplivom. V normativnem smislu bi sicer moral biti (vsaj) javni medijski servis institucionalno zaščiten pred neposrednimi političnimi in ekonomskimi pritiski, z zagotovljeno uredniško avtonomijo in stabilnim financiranjem (Jakubowicz, 2007). Številni raziskovalci – tudi Jakubowicz (prav tam) – opozarjajo, da ima Slovenija tudi elemente »tranzicijskega sistema«: zgodovinska politična povezanost medijev (ostanek iz obdobja socializma); poskusi profesionalizacije novinarstva, a pogosto pod vplivom lastništev in politike; RTV Slovenija, ki je javno servis, je pogosto pod političnimi pritiski, čeprav obstajajo zakonske podlage za uredniško avtonomijo; zasebni mediji so pogosto v lasti politično povezanih ali komercialnih interesov.

Indeks svobode medijev vsako leto delovanje medijev v neki državi postavi v globalni kontekst; meri ga neprofitna organizacija Novinarji brez meja (RSF, 2025). Svoboda je tu definirana kot svoboda novinarjev, da lahko izbirajo, objavljajo in razširjajo novice v javnem interesu,

neodvisno od političnega, ekonomskega, pravnega in skupnostnega vmešavanja ter brez groženj njihovi telesni in duševni varnosti. Slovenija je bila na tej lestvici najnižje leta 2022, ko je bila na 54. mestu; v zadnjih dveh letih se je nekoliko povzpela, a rezultat ni dober.

Realnost slovenskega medijskega prostora so res že leta racionalizacije, odpuščanja, neodgovorna lastništva, pritiski na uredniško in novinarsko neodvisnost ... V fazi sprejemanja je nov medijski zakon, ki v pretežni meri spet potrjuje – tako vsaj večina zainteresirane javnosti – da – kot obče ugotavljajo Novinarji brez meja (RSF, 2025) – “Svobodo medijev ogroža prav tisto, kar bi jo moralo varovati – politika.”

VIRI:

1. Baker, C. E. (2007). *Media Concentration and Democracy: Why Ownership Matters*. Cambridge University Press.
2. Habermas, J. (1962). *The Structural Transformation of the Public Sphere*. MIT.
3. Hallin, C. in Mancini, P. (2004). *Comparing Media Systems: Three Models of Media and Politics*. Cambridge University Press.
4. Jakubowicz, K. (2007). *Public Service Broadcasting in the 21st Century*. Council of Europe.
5. Lichter, S. R. (2001). *The Media and the Political Process*. Sage Publications.
6. McQuail, D. (2010). *McQuail's Mass Communication Theory*. Sage Publications.
7. RSF. (2025, 10. april). *Press freedom index*. <https://rsf.org/en/index>
8. Tuchman, G. (1978). *Making News: A Study in the Construction of Reality*. Free Press.

MEDIJI IN REGULATIVA

Jože Biščak

Predsednik Sveta za zaščito svobode govora pri Zboru za republiko in urednik revij Demokracija magazin in Nova24TV magazin pri družbi Nova obzorja založništvo d.o.o.

Namen vsake državne (oblastne) regulacije je, da vpliva na vedenje in delovanje posameznika (zasebnika) in organizacije. Regulacija predpisuje, omejuje in kaznuje. Zato je regulacija že po naravi nekaj, kar omejuje svobodo in svobodno delovanje posameznikov in organizacij. Svoboda namreč ne pomeni le, da nisi zaslužnjen ali zaprt, ampak pomeni, da imaš pravico misliti, govoriti in delovati, ne da bi ti drugi, predvsem vlade oziroma ljudje na oblasti, vsiljevali omejitve. Edina omejitev v svobodnih družbah je, kot pravi direktor londonskega Inštituta Adama Smitha: »Moja svoboda se konča pred tvojim nosom.«

Podobno je z mediji in regulativo. 39. člen Ustave RS pravi: »Zagotovljena je svoboda izražanja misli, govora in javnega nastopanja, tiska in drugih oblik javnega obveščanja in izražanja. Vsakdo lahko svobodno zbira, sprejema in širi vesti in mnenja.« Ustava torej svobodo izražanja, področje kamor spadajo tudi mediji, razume v absolutnem smislu. Namen ustave je, za štiti posameznika pred samovoljo vsakokratne oblasti. To pomeni, da oblast ne sprejema zakonov, ki bi bili v nasprotju z ustavo. Žal je slovenska ustava napisana kot nek zakon, mestoma so si člani z drug drugim v nasprotju.

Ker je v ustavi svoboda izražanja zapisana v absolutnem smislu, sploh ne potrebujemo nikakršnega zakona o medijih, še posebej ne takega, kjer je oziroma je bilo denimo predpisano, kako mora biti sestavljeno uredništvo, kaj sme in kaj ne sme novinar, kdo je lahko samostojni novinar, kako mora biti članek podpisan in drugo. Različne države imajo seveda regulativo različno urejeno. Dolgo časa v zgodovini so bili mediji regulirani s cenzorskimi organi, potem ko je večina zahodnih držav v ustave zapisala pravico do svobode izražanja, je potreba po podrobni regulativi odpadla. Nekatere države sploh nimajo posebnega medijskega zakona.

Država medijev ne bi smela ne regulirati, niti jim ne bi smela na noben način finančno (s subvencijami) pomagati. Zato je regulacija medijev odveč – in zakon in različni podzakonski akti.

Zaključne besede

Najprej se zahvaljujem vsem, ki ste s svojimi pogledi in prispevki pripomogli k odličnem vzdušju in kreativnemu sodelovanju na posvetu. Žal nam je, da se posveta niso udeležili nekateri povabljeni, ki bi tudi prispevali k medsebojnemu razumevanju, spoštovanju in etičnemu delu poročevalcev.

Posvet na temo celovitega in etičnega poročanja za Svet predstavlja ključni korak h krepitvi novinarske skupnosti, za spodbujanje nenehnega izobraževanja in refleksije ter za zagotavljanje, da mediji postanejo zaupanja vredni čuvaji demokratične javnosti. Poleg tega Svet meni, da lahko ta posvet pripomore tudi k razvijanju novih strategij in pristopov, ki bodo učinkovito naslavljali izdajatelje, identificirali dezinformacije in druge sodobne izzive v medijskem prostoru.

Posvet o celovitem in etičnem poročanju Sveta za radiodifuzijo je bil organiziran z namenom spodbujanja profesionalizacije novinarstva in s tem etike poročanja, ki mora potekati vzporedno s pozivom k avtonomnosti, družbenemu vrednotenju, politični neodvisnosti in ekonomski privlačnosti. Na posvetu smo obravnavali spremembe v novinarstvu in novinarski etiki, ki so se pojavile zaradi digitalizacije in umetne inteligence.

Zaradi majhnega odziva in abstinence določenega profila novinarjev in akademikov predlagamo, da v okviru Sveta skupaj z univerzo, vsemi novinarskimi društvi ter radijskimi in televizijskimi postajami pripravimo posvet, katerega cilj je krepitev novinarske skupnosti, etičnega in celovitega poročanja.

Ključne točke naslednjega posveta naj vključujejo:

- vzpostavitev direktorija etičnih smernic;
- priprava priporočil za reševanje konfliktov interesov;
- izboljšanje preverjanja virov ter zagotovitev, da se pri poročanju upoštevajo različni pogledi in ozadja;
- organizacija delavnic in panelnih razprav za preverjanje vpliva raznih pogledov na poročanje;
- poudarjanje tematskih, geografskih, družbenih in kulturnih dimenzij poročanja;
- aktivno zavzemanje za resnico, preglednost in odgovornost.

dr. Jurij Franc Tasič
Predsednik Sveta za radiodifuzijo